

M:2

304.415

1-4

Vajkovits

Decas Diserta.

II. III. Pars.

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

2.

DECAS DISSERTATIONUM
ECCLESIASTICO-POLITICARUM
DE
CENSORIA LIBRORUM
DISCIPLINA,
SECUNDUM
SERIEM TEMPORUM

AD
ANNUM USQUE 1767. PERDUCTA;
EODEMQUE ETIAM CONSCRIPTA.

QUARUM
DU ABUS POSTREMIS
JAM NUPER TYPO DATIS, NUNC PRIMA
QUOQUE ADDITA EST

AB
EMERICO VAJKOVICS

ELECTO

EPISCOPO ALMISIENSI, ET PRÆPOSITO MAJ. AC
CANONICO M. E. COLOCENSIS, NEC NON
REGIO LIBRORUM CENSORE EMERITO.

PESTINI,
TYPIS MICHAELIS LANDERER,
NOBILIS IN FÜSKUT, 1791.

Ordo præposterus, sed necessario
commutatus.

S. Hyer. L. 1. Comment. in Matth.

M 304.415.2

PRÆFATIO

A D

LECTOREM.

Miraberis (nullus dubito) Lector benevole: ex decem dissertationibus meis ante annos admodum 24. jam conscriptis, eam, quæ omnium ultima erat, loco primo e tenebris emerfisse, huicque proxime successisse penultimam? ac nunc demum veluti per saltum primam omnium typis datam esse? serie quidem inversa, sed non sine causa.

A 2

Cum

P R Æ F A T I O

Cum enim in postremis Regni nostri Comitibus, inter inclytas alias deputationes una specialis ad librorum quoque censuram fuisset constituta; cui præ cæteris dissertationibus meis; decima videretur esse accomodatior, eo quod separatim ac consulto, de politica dumtaxat librorum censura ageret; sola isthæc est prælo commissa, quin tunc de reliquis edendis quidquam cogitaretur.

Accidit autem, ut pro laudabili operum recentius editorum cum publico communicandi instituto, hic quoque libellus ad auctorem Ephemeridum latinarum deferretur. Isque cæteris suis super eo observationibus eam etiam jungeret, qua magis e re futurum fuisse arbitrabatur. — Si in libertinismi abolitionem styllum meum acuerem, atque converterem etiam consilium hoc mihi, pro quadam quasi divinationis specie reputari posse videbatur :

ut

A D L E C T O R E M.

ut si arcana scrinii mei fatidico quopiam
afflatu fuissent detecta.

Dissertatio siquidem ultimam antecede-
dens reapse eadem est, quæ libertinis-
mum data opera oppugnat, et iis quidem
rationum momentis, quæ omnem sanæ
mentis hominem movere debeant, au-
thoritatibus certe tantis, quibus maiores
in humanis frustra quæfiveris. Penultimam
itaque illam dissertationem nulla mora ex
diuturnis carceribus suis ad hanc auram
evocavi.

Quid porro factum? Illud nimirum:
ut quemadmodum moto uno catenæ con-
tinuæ annulo, reliqui sequuntur; ita nona
illa dissertatio, utut a se distantem, vi
quadam sympathica traxerit post se hanc-
ce omnium omnino primam.

P R Æ F A T I O

Laudatus siquidem Ephemeridum editor in sua ad secundi illius opusculi recensione, suam reliquarum etiam dissertationum edendarum ardens adeo ac amplum manifestavit desiderium: *ut cuperet, omnes videre!*

Nec staret per me profecto, quominus Vir Clarissimus voti ex asse potiretur; si morbis ac senio langvens animus fineret: non dico, novi quid procudere, sed vel sub incudem revocari, quod jam olim profusum fuerat.

Quia tamen nihil etiam deferre, tam urbanæ insinuationi videretur fore inofficiosum. Idcirco, insuper habita nonnulla etiam incommoditate atque molestia, sit dissertatio hæc boni victima consilii.

Cum cæteroquin etiam finis illius non alius sit, atque reliquarum: prohibitio vide-

AD LECTOREM.

delicet librorum perniciosorum, non secus ac præli exorbitantis refrenatio.

EX quorum alioquin abusibus, quid aliud quæso poterit sibi portendere Respublica; quam quod in præsentiarum experitur Gallia? ubi cæteris turbarum causis, libelli etiam famosi accensentur.

**Licentia typi summum attingebat
apicem. Inde omnis contem-
pta jacebat autoritas.**

*Ita Rex ipse in nuperno suo ad
nationem sermone.*

DISSERTATIO.
DE
POTESTATE PRINCIPUM
SÆCULARIUM
IN
CENSURAM LIBRORUM.

CONSCRIPTA
AB EMERICO VAJKOVICS.

ELECTO
EPISCOPO ALMISIENSI, ET PRAEPOSITO
MAJORE AC CANONICO COLOCENSI,
NEC NON
REGIO LIBRORUM CENSORE EMERITO.

COLOCÆ. Impressit Fr. Frid. Neuner e S. P. 1791

Reddite ergo quæ sunt

Cæsaris Cæsari!

Matth. 22. V. 21.

M 304.415.2

INCLYTA DEPUTATIO. LIBRORUM CENSORIA!

DOMINI DOMINI GRATIOSISSIMI,
COLENDISSIMI !

*Omnis scriba doctus profert de
thesauro suo nova & vetera.*

Sunt verba Domini ac Magistri nostri, apud Matth. 13. 52. Sed ego scribarum ejusmodi collegio me inferre non præsumo. Cui nimirum: nec ea suppetit eruditionis suppellex, quæ thesaurus dici mereatur; nec tanta materi ei varietas, ut novi quidquam in medium proferre valeam.

Cum scripto itaque non nisi vetusto, me comparere jam prævie; ac eo potissimum fine insinuo: ut si quid in illo se obtulerit, a moribus hodiernis diversum, id totum ad ejusdem natales sit referendum. Anni enim quatuor supra viginti sunt jam præterlapfi, quod Regium Librorum Censorem, apud E. C. L. t. Regium

agens Pofonii confcripferim Librum, cui titulum præfixi fequentem :

*Decas differtationum Ecclef. ftico - Politiorum de Cenforia Librorum difciplina, in Ecclefia Dei, fecundum feriem temporum ufitata, & ad no-
ftam ufque ætatem perducta.*

Quod vero novem prioribus fua adhuc in nocte relictis; hanc dumtaxat ultimam, una cum adjuncta fibi Pofoniensis Cenfuræ forma, nunc luce donatam velim, ea etiam me permovit ratio: quod antecedentes illæ, refpiciant potiffimum: Juridictionem Ecclefiafticam, hæc vero fola: Principum Poteftatem in Librorum Cenfuram.

Cujus regulandæ Provinciam, cum nuper Inclytæ Deputationi, Articulo 67. Noviffimæ

simæ Diatæ concreditam esse legerem; tempus
adesse opportunum rebar, ut opusculum tot an-
nis pressum, tandem in apicum proferrem. Quo
vero istuc fidentius prætare; animos mihi illud
quoque addidit, quod legibus edendorum,
in lucem librorum, a Magistro in Arte: Hora-
rio videlicet, cumulate satisfecerim. Pro eo enim
quod ille jubeat: ut

*siquid tamen olim
scripseris, in Metii descendat Judicis aures,
nonumque prematur in annum.*

opusculum hoc, & annis latuit fere triplo plu-
ribus, & Judicem habuit Metio, eruditione haud
inferiorem, ipsum nempe: adeo Censuræ Regiæ
præsidem: Georgium Klimonem, magnum il-
lum Episcopum olim VEcclesiensem qui etiam

illud annis, quibus Officio hoc fungebatur, apud se detinuit, & probavit.

Abfit nihilominus: ut præscribendi modum quempiam docendi fine me moverim. Qui libellum hunc haberi nolim: nisi Historici instar monumenti, quo videlicet: illustris illa Posoniensis Censuræ memoria conservetur, atque una, ut eadem, nitore suo, & probata multorum annorum utilitate, Inclytæ Deputationi seipsam commendet, quo nimirum; qua parte adhuc superat, ulterius quoque Conservetur, qua vero ne fors exulas, pristinae possessioni postliminio restitatur, perpoliaturque.

Rem profecto SSæ suæ Majestati placituram, vel inde divinare licet: quod Censura eadem, Creatura sit Mariæ Theresiæ, Matris suæ
deside-

desideratissimæ, cujus Augustissimus ipse, non minus Regnorum hæres, quam Virtutum imitator existit.

De vestris autem Gratióssimi, Colendissimique Domini Domini Deputati encomiis (quæ in hujusmodi Dedicationibus celebrari usu venit) ne verbum quidem faciam. Quid quid enim adferrem, longe minus foret: Judicio ac existimatione illa, qua Inclyti status, & ordines approbante ipso Augustissimo, Vos, Vos inquam: & quidem articulariter declaraverit esse idoneos: quibus, non modo elaborandum Artis Censoriæ systema (quod tamen vel solum omnigenam requirit eruditionis Encyclopædiam) concrederent; verum etiam, Quos, ipsorum adeo Censuræ Duces ac Magistros constituerent. Cardinalis

certe Georgius Draskovicſius , Hungariæ olim ad
Concilium Tridentinum Ablegatus, ſummæ ſibi, &
Regno noſtro gloriæ duxit: quod dignus ſit ha-
bitus, quem S. illa Synodus eorum numero ac-
cenſeret, qui ad conficiendum Indicem Librorum
prohibitorum fuiſſent deputati. valete! atque
opusculo huic, mihiſque favete. qui perſevero:

Prætitulatarum
Dominationum Veſtrarum!

Servus obſequentiſſimus

E. V.

DISSERTATIO
DE
POTESTATE PRINCIPUM
SÆCULARIUM
IN
LIBRORUM CENSURAM.

§ I. Mihi equidem indubium
est; Ius ac Potestatem planè competere
Principibus Laicis, Libros intra Limites Re-
gnorum, & Provinciarum suarum examinan-
di, dijudicandi, atque etiam pro ratione,
& æquitate eosdem proscribendi, abolen-
di,

Ius censu-
randi Li-
ros Regi-
um expli-
catur.

di, cum, videlicet: eos Reipublicæ noxios esse censuerint. Utrum autem istud Jure proprio, seu ratione Regii muneris, an vero ex Privilegio duntaxat Pontificum, vel lege consuetudinaria ipsis sit tribuendum, litigant non pauci. Sed quæstio hæc, de libris mere profanis, quæ nempe: Politicum duntaxat, ac mere Civile Regimen respiciunt; nec quidem moveri potest: cum suapte natura pateat; Librorum hujusmodi judicium ad Regnorum Dominos ita primo, ac principaliter pertinere; quemadmodum novimus, iisdem proprium esse, ut felicitatem Reipublicæ procurent, conservent, atque promoveant. Id quod Romano etiam Benedi-

Sententia
Benedicti
XIV.

cti XIV. Oraculo comprobatur: Cui vis (inquit ille) *Gubernio integrum est, Opera prohibere, si in iis contineantur Principia status, suis principiis contraria.* Habentur hæc in Italica prædicti Pontificis Epistola, ad Ludovicum Muratorium data, quæ ab Editore Romano, operibus Cardinalis Norisii præfixa, mecum vero ab Excellentissimo Domino Georgio

orgio Klimo Quinque-Ecclesiarum juxta, ac utriusque Eruditionis: Ecclesiasticæ nempe, ac Civilis Antistite est communicata.

Quod autem ad opera de Religione, moribus Fidelium, Ritibusque Ecclesiæ tractantia attinet: optima Litem solvendi ratio est; si dicas (ut dicendum reipsa est) Talium quoque Librorum censuram ad Principes Sæculares ex officio pertinere, non quidem in ordine ad censuras, & pœnas spirituales, sed præcise quantum ad pœnas temporales, & Civiles effectus. Quis enim est, qui neget: officium, quin & gravem eorum obligationem esse: Studium Pacis, atque Tranquillitatis publicæ? aut quis nesciat: Bono Publico nulla re magis obturbatum iri, atque pravis dogmatibus, morum corruptelis, Disciplinæque sacræ perturbatione?

§ II. Veteres sane, non dico solum **Exemplis** Christiani, verum etiam Gentiles atque Eth- **Veterum** nici, lumine quodam naturæ sibi inditum **confirma-** tur.

esse senserunt : scriptis , quæ Religioni, aut
 Reipublicæ eorum obessent , obicem quovis
 modo ponendum esse. Nam & Plato) ut
 est apud Alphonsum de Ligorio (necessa-
 rium esse dicebat : ut Libri priusquam ad a-
 liorum manus transeant, atque in vulgus
 spargantur, Sapientum Examini subjiciantur.
 Et constat ex Laertio : Libros Protogoræ ab
 Atheniensibus in foro , palamque omni Po-
 pulo fuisse combustos , quod dubitationes
 quasdam movissent de DEORum existentia.
 Sors eadem, eademque flammæ obrue-
 runt Ipsi adeo Numæ Pompilij Volumina,
 à Rustico quodam ex sepulchrali Regis ejus-
 dem arcula, inter arandum casu eruta : Hæc
 enim simul lecta, simul Senatus - Consulto
 ad rogam damnata sunt, ob opiniones quas-
 dam de numinibus, obque Ritus sacros, qui
 abludebant ab iis, quibus jam tum Roma in-
 sveverat. Qua etiam de causa, vix subinde
 parcitum est vel libris Ciceronis, quos ille
 de natura Deorum vulgaverat. Exemplum
 tamen in Numæ scriptis editum a Repu-
 blica

blicâ Romana, imitatione pene superstitiosius,
ac longe sæpissime fuerat expressum : ea pro-
pter quod (ut adnotavit Livius L. 10 Dec. 10.)
apud Romanos , Pontifex Maximus summa
Religione fuerit obstrictus, ad elucubratio-
nes noxias, cum primis vero, quæ sacris eo-
rum adversarentur, igni cremandas.

Nec recesserunt postea a vestigiis
Pontificum Reges, ac Imperatores. Augus-
tus certe (teste Svetonio) Libros bis mil-
lenis plures concremari iussit, ac prete-
rea lege caviti peculiari : Ne legeretur Li-
ber de Arte amandi ab Ovidio conscriptus,
quem etiam propterea Urbem cedere, atque
exulare coegerit, cum jam multo ante nos-
set verum esse, quod in Cicerone L. 2.
Tuscul. quæst. legisset : *Videsne : Poetæ quid
mali adferant ? molliunt animos nostros -- -- Ner-
vos omnes virtuti elidunt.* Quid quod extet
Lex in Ulpiano quoque, Sæculi tertii Scri-
ptore : qua ff. Famil. Eriscund. cavetur :
Ne improbæ Lectionis Libri, dum hæredi-

taria res "dividenda sit, dividantur, sed a
Judice aboleantur, non secus ac mala me-
dicamenta, & venena.

Accusa-
tur Typo-
grapho-
rum Li-
centia.

§. III. Liceat mihi nunc per
occasionem quidem, justo tamen simul ex
dolore conqueri, atque expostulare: ab
Ethnicis nimirum, & Idololatriis olim plus
studii, ac operæ positum fuisse, in suppri-
mendis libris, qui eorum Religioni, bo-
nisque moribus adversarentur, atque ho-
die collocetur præsertim ab hæterodoxis,
quorum nempe Typographiæ non aliud
omnino sunt, quam Cyclopum quædam
antra, atque officinæ, in quibus arma affi-
due fabricantur, ut inde adversus Cælum
confestim explodantur. Ita in dies recu-
duntur ab iis; Hobesii, Tollandi, Spinossæ,
Baelii, aliorumque maleferiatorum Auctorum
Opera, quibus Religio omnis, omnisque Pie-
tas pessumeat, ac profligetur. Hic tandem
imitarentur, quos rebus in aliis pessime se-
qui consueverunt: Duces suos, ac Magi-
stros:

fros Lutherum atque Calvinum ; quorum alter librum edidit teste Sleidano, de abolendis scriptis pravæ Doctrinæ, & Titulo de Doctis: hæc scripta posteris reliquit: *Necessarium est ; ut Libri Juvenalis, Martialis, Catulli & Priapeja Virgilii ex omnibus Locis, & Scholis exterminentur, quia tam turpia, & obscena scribunt, ut sine magno detrimento Juventutis non possint legi,,* Advertit nempe suo etiam experimento verum esse illud Hieronymi: *Dæmons cibus est, Poetarum carmina,* Epist. 136. illudque Augustini de Terentio: *„Non omnino per hanc turpitudinem verba ista commodius discuntur, sed per hæc verba ; turpitude ista confidentius perpetratur. Non acuso verba, sed vinum erroris, quod in eis nobis propinabatur.,* Ita Hipponensis L. 1. Confes. C. 16. Nec ignotum est sectariis: Calvinum quoque sæpius ingemuisse, ob editiones librorum, quos ipse malos esse censuerat. Cujus etiam consilio, atque adhortationibus Libros Michaelis Serveti

una cum Auctore Anno 1553. Senatus Genevensis igne consumpsit.

Imploratur ad-
versus eam
Principum Po-
tentia.

§. IV. Sed cum ad hæc omnia, adeoque ad ipsius naturæ, eadem detestantis voces, penitus obsurduerint aures, animique occalluerint Typothetarum, præsertim verò Heterodoxos inter, ut suis cum rebus Religionem quoque venalem habeant, nihilque pendant conscientiam, modo affluent Divitiæ: Principum omnino, ac Magistratum foret, pro ea, quam eis asserimus, ipsique gloriantur, potestate, firmum aliquod tandem objicere repagulum turpi huic quæstui, atque corruptelæ, qua Orbis haud secus, atque olim diluvio, a duobus jam Sæculis obrutus est, ac confepultus.

Libri equidem, qui modo pestem per Christianos ubique gentium circumferunt, scriptis primorum Sæculorum perniciosi, & numero & malitia longe superiores sunt, quam sit oceanus ad rivum collatus. Si itaque Constantino M. Theodosio Secundo,
& Mar-

& Martiano, cæterisque illorum temporum Imperatoribus gloriosum fuit, ferro, flam-
maque librorum foliis occurrere, crescant
nunc oportet ex majorum malorum segete
succisa, Regum lauri, atque coronæ. Quia
vero a Constantino M. gladio animadver-
sum fuisse iu omnes pravorum voluminum Pa-
tronos, jam olim Dissertatione videlicet
1. §. 2. meminimus: Nunc duorum alio-
rum Augustorum Sanctiones oculis subjici-
mus. *Neceſſe eſt* (ajebat Theodoſius in L.
Jubemus. C. de ſumma Trinit.) *ut, quæ ſcripta*
vel Deum accendunt ad iracundiam, vel animos
hominum in perniciem, & fraudem impellunt,
ad nullius aures perveniant. Et Martianus,
apud Concil. Chalced. Act. 3. Item L.
Quicumque C. de Hæret. & Manich. *Ma-*
teria (inquit) *ſubtrahetur erroris, ſi peccatorum*
& Doct̃or deſuerit, & Auditor, & pravitatis
facinoroſa veſtigia in flammis combuſtu depereant.
Quibus quid aliud adjiciam; niſi mutatis
paucis, illud Auguſtini Serm. 47. de San-
ctis:

tis : Imitari non pigeat , quibus in Majestate , atque Juribus successisse delectat.

**Adversa-
riorum ar-
gumenta.**

§. V. Recte quidem istud (dixerit non nemo) contra enormes Librorum abusus, sed non ad nostrum propositum, qui id unice studemus, ut temporaneis rerum, terrarumque Dominis Potestatem absolutam, ac (quod ajunt) independentem in librorum etiam de Religione tractantium Censuram tribuamus. At vero Exempli, quæ modo laudata sunt, non plus evincunt, quam quod, si quando a Principibus, Libri moribus, ac Fidei adversantes proscripti, aut concremati sunt, istud non propria ab iis factum sit Authoritate, verum ea, quam ab Ecclesia acceperint, a qua videlicet prius interpellati, ac pene jussi fuissent: ut videlicet potentiam, ac vires suas Ecclesiæ commodarent, ad coercentes eos, qui renuerent sacris Canonibus sponte se se subicere: neque enim sive Constantinus magnus, sive Theodosius, sive

Mar-

Martianus quidpiam, in Libros malos constitutare ante ausi sunt, quam illi a Nicæna, huic ab Ephesina, isti a Chalcedonensi Synodo fuisset istud commissum, atque concreditum.

Gemina his accumulanti, ac perferriem temporum digerunt, qui hic nobis adversantur, ex Annalibus Exempla, nosque invidioso etiam adulatorum nomine traducunt, perinde quasi Imperatoribus, & Regibus per assentationem plus obtrudere-
mus Juris, quam velint vel ipsi; quibus nempe Potestas in Libros sacrationes, nunquam ut sua, semper ut aliena, & Ecclesiæ subjecta visa fuisset. Patere istud volunt propria etiam Regum complurium Confessione: cumprimisque Childeberti, cujus hæc sint apud Labeum verba: *Quia necesse est, ut Plebs, quæ Sacerdotis præcepta, non ita ut oportet custodit, nostro etiam corrigatur imperio.* Tum ex illa, quam Baluzius refert Ludovici VII. Regis prorsus Christianissimi sententia:

tentia: *Quare digna vox est Majestate Regnantis: Dei servum, & Ecclesiæ Defensorem se Principem profiteri.* Ad extremum, illud ut minus sibi dandum pro certo existimant: Nullos omnino inde ab exordio Christianorum Principum Libros ad Religionem pertinentes a Magistratibus Sæcularibus injus vocatos, multo autem minus proscriptos fuisse, qui non prius fuerint ab Ecclesia interdicti. Quo vel hinc pateat: Potestatem Principum non nisi pedisequam esse illius, quam Ecclesia propriam habet in Libros, quorum præcipuum argumentum sint: fidei Mysteria, aut morum, atque disciplinæ Doctrina. Hactenus illi:

**Satisfit
objectio-
nibus.**

§. VI. Ad hæc itaque nunc est respondendum: quod non gravate faciemus, quoniam & breviter, & clare, quod petitur, præstare valemus. Quis enim est, qui in dubium revocet, duo hæc ad Principes Christianos semper pertinuisse: ut nempe, & dum rogantur, succurrant Eccle-

sia

fiæ laboranti, & ipsi etiam non rogati, cum res exigunt, eandem pro modo, ac ratione defendant. Neque prius illud officium alteri huic unquam derogasse, quia potius utroque unum illud indicari, quod Imperatores, Reges, Magistratus denique supremi, ex ipsa muneris sui conditione Defensores sint Ecclesiæ. Ex eo itaque quod quidam Principes postulatis detulerint quarundam Synodorum, ut Libros ab his prævie proscriptos, illi deinde penitus e medio tollerent, non nisi tenuiter, ac nugatorie, ne dicam, per astutiores malevolentiam inferri potest, Potestatem Imperatorum, & Regum esse pedisequam Potestatis Ecclesiæ, hancque, ut Heram, Principibus obsequium imperasse, munus imposuisse, quo secus caruerant.

Princeps siquidem munus Defensoris non accepit ab Ecclesia, sed ab eo, qui illum caput, Ducemque Christiani Populi constituit, ad veram videlicet subditorum

ditorum Religionem tuendam, morumque corruptelam ab iisdem arcendam. Atque hunc titulum sibi proprium esse duxerunt, huic rebus ipsis, ac operibus se & jam respondisse, & deinceps responsuros esse professi sunt, tum Monarchæ quique Christiani, tum nominatim Childebertus, & Ludovicus VII. quod & verba ipsorum superius laudata (modo probe intelligantur) satis declarant. Nec crimen adulationis ei inferendum est, qui istud Principibus asserit, verum potius Justitiæ laude cumulandus, qui habenti Jus suum tribuat.

Sed concedamus, atque quod in rebus non est, quasi esset; dari supponamus: quo sic novum inde firmamentum, novam Causæ lucem accersamus. Demus, inquam, Defensoris Ecclesiæ munus, adeoque totum Religionis negotium a Regia potestate esse penitus avulsum; Ratio tamen notioque Patris Patriæ, & Tutoris Reipublicæ, officio Regio ita cognata, ac
inti-

intima est, ut vim naturæ in eo obtineat. Cum autem (quod & per se se patet, & a nobis toties dictum est) neque Religio sacra contaminari, neque mores populi corrumpi, neque publica Rituum Disciplina perturbari queat, quin una Respublica lædatur, satis (ut opinior) conficitur: Principibus hac saltem parte, qua Patres sunt Patriæ Jus ab ipsa natura deferri: Libros Fidei, moribus, receptis Consuetudinibus adversos in Jus vocandi, iisque Sententiam etiam proscriptionis atque ultimi excidii irrogandi. Ita egisse Carolum V. (ut reliquos taceam) novimus. Cum opera Universitatis Lovaniensis usus, indicem Librorum, hæresim continentium aut etiam de hæresi suspectorum confici curavit, primum quidem Anno 1546. tum iterum priore illo locupletiore Anno 1556. quem utrumque sua Auctoritate, ut primum parati fuerant, promulgavit, atque severissima lege servari voluit. Intermedio autem inter duos hos indices tempore Anno nimirum 1550.

1550. In Edicto Bruxellensi mentem atque Potestatem suam his explicuit verbis: Si opitini quique cibi unius tantum gutte veneni, qua humanum corpus, lædatur infusione suspecti, sunt omnino abjiciendi; quanto magis ea scripta, quæ tantis, & tam noxiis animalis venenis, passim infecta sunt; non solum nobis cavenda sunt; sed etiam, ne aliis niteant ab omnium hominum memoria sunt oblitteranda. Hæc nempe erat Caroli V. sapientissimi illius Principis sententia, quæ Ius in Librorum censuram Regium, cum eo comparavit jure, quod quilibet hominum habet ad removenda à cibo, & corpore suo venena: Istud autem cuique nostram esse proprium, atque à natura inditum omnes libenter profitemur. Cur ergo, quod singulis privatim competit, Communi Patriæ Patri in commune abrogetur?

Minime autem prætereundum est: quod à parte adversa temere dictum fuerat: anemine videlicet Principum Libro cuiquam Litem intentatam fuisse: nisi qui prius tri-

us tribunalis Ecclesiastici judicium subivisset !
 Cum tamen vel duo illi, quos modo commemorabam, Carolini librorum prohibitorum Indices, concessu omnium priores sint omnibus Indicibus, quos quicumque Pontificum inde, à Gelasio produxerunt. Ut proinde Imperator potius dicendus sit prævisse Pontificibus, quam exemplum ab iis accepisse Libros sic prohibendi. Paulus equidem IV. quem indicis, forma ea, quam nunc habemus editi, Auctorem esse censemus; reapse non aliud præstitit, quam quod Carolinum Indicem secundum, adjectis libris Italicis, pondereque una authoritatis Ecclesiasticæ auxerit, cum enim videret Indicem illum ultra Ditiones, & Limites potestatis Carolinæ haud extendi; Decreto suo Pontificio effecit, ut idem universos fideles obligaret.

§. VII. Atque hoc ipsum est, quod ad extremum, Lectorem admonere constitui: nihil

omni-

Jura Imperii & Sacerdotii quantum ad libros

rum cen-
suram
concilian-
tur,

omnino esse, quo quis, ex hac Principum Pote-
state, diminutionem metuat Jurium Sacer-
dotii : cum facta etiam prohibitione Regia,
salva adhuc maneat, atque integra Ponti-
ficis, & Episcoporum Authoritas libros
eosdem (quod modo vidimus) prohibendi
politicamque obligationem, vinculo Eccle-
siastico cumulandi. Aut contra non pro-
hibendi Libros, quos forte Principes per-
peram reprobarunt. Sic, licet Ioakim Rex
Juda Librum Jeremiæ, quem a Baruch
acceperat, sciderit scalpello scribæ, eumque
projecerit in ignem, qui erat super arulam
plenam prunis, eundem tamen nunquam Sy-
nagoga pro reprobato habuit, quin imo El-
natham & Dalaias, & Gamarias contradi-
xerunt Regi, ne combureret librum. Jer.
36. v. 23. 24. 25.

An forte plaga gravis inde infli-
genda putatur Ecclesiæ; ne cum hoc Libro-
rum prohibendorum Jure, quædam etiam
Portio Jurisdictionis (ut dicimus) spiri-
tualis,

tualis hominibus Laicis propria esse statuatur. Sed cur istud putetur? ob mediane, quibus Imperium Sæculare sua urget statuta? At hæc, poenæ sunt mere temporales, Censuris cæterisque spiritualibus poenis, atque reatibus à foro hoc ne attractis quidem. An ob materiam circa quantum versaretur? hæc vero summe profana, quin & fatanica est: sunt enim scripta Fidem, & mores oppugnantia: foetus Averni pestilentes. An saltem à fine quem Principes, cum libros configunt, sibi præstituerunt? Hic quidem res per se facerrima est: Religionis videlicet orthodoxæ defensio, at si istud spirituale sapit, aut requirit Iurisdictionem: jam ne quidem bella gerere, atque in acie decernere pro Fide proprium fuit Regibus & militibus, sed quoties Religio armis tuenda erit, soli viri Ecclesiastici, dicatæque DEO personæ erunt in campum educendæ, Regum vero exercitus pro Auxiliariis ut summum & succenturiatis copiis habeantur.

Nihil itaque rei atque rationis adferri potest, quo minus potestatem Censuræ Librariæ Principibus Politicis, ita ut jam exposuimus, propriam faciamus: illamque ad ipsa Regia Jura pertinere pronunciemus. Neque tamen hic sistimus, sed sequimur filum, quod res ipsa nobis protendit.

Jus censurandi
libros
Principes
possunt
aliis delegare.

§. VIII. Si enim Jus Librorum censurandorum Principibus (quemadmodum ostendimus) ordinarium est; jam suapte natura sequitur: posse illud ab iisdem etiam aliis delegari, qui nomine ac vice eorum, Libros quosvis intra fines Provinciarum illatos inspiciant, examinent, & ex forma dijudicent. Sed in hac delegatione illud cum primis recta ratio, lumenque ipsum naturæ a Principibus exigit, ut id muneris, Viris idoneis, id est probitatis, ac Doctrinæ laude insignibus committant, secus ipsi se se gravissime reos constituent coram omnium Censore ac

Judi-

Judice DEO. Quamvis autem longe convenientissimum sit, viros DEO dicatos Librorum Censuræ præficere, quod iis & Fidei Mysteria, & Morum Christianorum placita, præ aliis magis cognita esse debeant, & existimentur; nihil tamen vetat, quo minus Laici quoque in partem officii hujus accersantur: modo in iis non desideretur ea rerum notitia, morumque integritas, quæ Revisores librorum deceat. Imo, cum Principes (quod admodum provide fit) universalius quoddam Tribunal, in una præcipuarum suarum Urbium erigunt, plane necesse esse, non ambigitur: Ut Viros quosdam Sæculares in eo Assessores constituent, iis scientiis ac artibus perpolitos, quas sacris Personis fas est ignorare, ut adeo mancum quoddam ac imperfectum videatur esse illud Censorum Dicasterium, cujus commembra non sint viri Juris Civilis, Politicæ, Medicinæ, Physicæque periti.

Posteaquam vero Auctoritate Regia Jus censurandi libros, aliquibus demandatum fuerit: sive Tribunalibus aut Commissionibus, sive Studiorum Universitatibus, sive demum particularibus in urbe aliqua, pluribus simul, ac singulis speciatim Personis; illud sane hic accedit privilegii: quod Episcoporum non subsint Jurisdictioni, quam nempe illi in solos Diæcesanos, seu a se se constitutos, non vero etiam in Regios exercere possunt; Diæcesanis itaque Revisores Principum Sæcularium visitare, aut iure quomodolibet convenire, haud est integrum; nisi obtenta prius a Principibus ipsis facultate. Duo siquidem hæc censurandi Jura, ut natura, ita origine admodum diversa sunt: quemadmodum enim quod Episcopi habent, spirituale: istud contra mere civile est: ita illud a Pontifice Romano, hoc vero a solo Rege dimanant. Scitum porro pervulgatumque est: nemini licere limitibus Jurisdictionis alienæ falcem suam propriam immittere auctoritate. Quare Concilium

cilium quoque Trid. Sess. 25. C. 6. de Re-
for. Cum modum præscripsisset Episcopis,
quinam se gerere debeant in visitatione
locorum exemptorum, non procul a fine
disertam hanc fecit exceptionem: *Salvis ta-
men omnibus Privilegiis, quæ Universitatibus
Studiorum Generalium aut eorum Personis con-
cessa sunt.*

§. IX. Subit forsan hic animum
Lectoris cupido, meum certe recordatio
rei, in ipso Dissertationis hujus proœmio
promissa; partem nempe alteram hujus ser-
monis, Censuræ Posoniensi ibidem addi-
xeram.

Absolutis itaque iis, quæ universe
ad rem Censoriam pertinent; dicendum
nunc superest speciatim de Censura, quæ
totius hujus Dissertationis fuit occasio, si
non prorsus causa: neque enim unquam
in hanc materiam ingressi fuisset; nisi
in Revisoris Regii munere nos annus inte-
ger Posonii exercuisset.

De Cen-
sura Poso-
nienſi.

Tribunal ergo Posoniense censorium, si non originem, vim profecto ac energiam, fructus denique, quos in dies profert, saluberrimos, Apostolicæ Matris ac Reginae nostræ, Mariæ Theresiæ Zelo & providentiæ debet. Augustissima namque hæc Domina est; quæ cum Anno 1745. Generalem in Ungaria Librorum Censuram Excelso Consilio Locumtiti demandasset: eandem ejusmodi digessit, atque perpolivit legibus, ut forma atque accuratione proxime exprimât eam, quam Rōmana universalis Inquisitio servat in Libris dijudicandis.

**Forma
Censuræ
Posoni-
ensis.**

§. X. Cum primum enim Libri ad Tricesimale hujas officium devenerint, mox Archi-Episcopo, aut Episcopo, qui tum fuerit Præses Commissionis ad Negotia Religionis deputatæ, per Publicum Officialem denunciantur, ille vero eodem ad Revisores, quorum duo in Residentia S. J. ad S. Martinum annis jam plus 20. munus hoc Regio jussu exercent, continuo depor-

deportari jubet. Horum porro ea peculiaris obligatio est, ut, cum libros ad se delatos attento animo legerint, ac diligenter expenderint, Censuram eorum faciant accuratam, hancque scripto comprehensam, laudato Episcopo absque mora presentent, indicatis locis, & paginis, in quibus notabiles errores continentur, aut si qui illorum innoxii sint; perhibito de hac ipsa etiam re testimonio. Tum vero Episcopus acceptam a Revisoribus Censuram ad Tribunal defert Commissionis Religiosæ, in qua præter sæculares complures viros leticissimos, & Consilii alioquin Assessores duo insuper assident Episcopi, alterutro eorum semper Præsidem agente: qui cum de Censuris in medium allatis Sententiam suam dixerint, hanc eandem ulterius adhuc examinandam, coram Excelso Consilio Locumtli subinde constituunt, atque hinc demum res, sub novam revocata incudem, iterumque discussa, ad Excelsam Cancellariam Aulico - Hungaricam Viennam trans-

transmittitur, cujus demum arbitrio, Regia Authoritate firmato, judicium omne absolvitur, exequendi Province iterum eisdem Consilio demandata. En, non res solum verum etiam verba prope paria iisdem quibus Benedictus XIV. in Bulla: *Sollicita ac provida*. Anno 1753. septimo Idus Julii data, formam Judicii Librorum Censorii pro Universalis Inquisitionis Tribunali §. 40. delineavit. Ut crederes, nostram hanc inde veluti ex exemplari fuisse reductam, nisi Romana illa, post istam, Annis plus minus septenis, serius fuisset procusa.

Quibus omnibus non modicam lucem affundet Instructio pro Revisoribus Regiis confecta, & Authoritate suæ Majestatis Anno 1747. 1. Martii in Consilio Locumtli promulgata. Sic autem habet.

**Instructio
pro Regiis
Revisoribus
con-
fecta.**

§. XI. Excelsum Consilium Locum-
tle Regium! Domini Domini Gratosissimi,
Colendissimi.

Suæ

Suæ Sacratissimæ Majestatis benignissimo Mandato, in puncto revisionis Librorum, sub 23. proxime elapsi mensis expedito, mihiq; ab hocce Excelso Consilio Locumtenentiali Regio Decretaliter gratiose communicato, ut debitum morem geram, sequentem instructionem Librorum Censoribus Regiis observandam humillime præsento, Ejusdemque Excelsi Consilii Locumtenentis altiori Judicio, quid addi, vel demi judicaret, humillime substerno.

Instructionis Idea.

Dedit DEUS sapientiam Augustissimæ Cæsareo - Regiæ Majestati, Dominae Dominae nostræ, & Principi Clementissimæ, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis quasi arenam, quæ est in litore maris, ita ut nomen ejus nominatum sit in Universis Gentibus per circuitum, & quia obtinuit a DEO cor Regis, cui Deus judicium dedit: Hinc ut felicitati Populorum suorum, Gentiumque subditarum præ-

spi.

spiceret, cumque tranquillitati earundem
 nil magis conferre recognoscat, quam
 omnia avertere, quæcumque Materno-Re-
 gia sollicitudo sapienter censet paci nociva,
 ideo inter summorum negotiorum affluxum
 non aliena fuit, uti bonam Principem de-
 cet, & Religionis Orthodoxæ Advocatam,
 & Scutum, ut recogitaret corde, qualenam
 damnum Publico causari soleat, per intro-
 ductionem, & impressionem Librorum,
 sine prævia eorum sufficienti revisione, qui
 tam de Rege, quam aliis Principibus, imo
 de ipso Capite Ecclesiæ Orthodoxæ, Ejus-
 que Ministris sine rubore audacter differere
 audent & scomatice. Hinc Revisoribus a
 se per clementissimum mandatum sub 23.
 Mensis expirati, nec non alterius sub 21.
 Mensis Junii A. 1745. ad exemplum glo-
 riosæ memoriæ Imperatoris Caroli VI. Ge-
 nitoris sui desideratissimi, & quondam Re-
 gis nostri Clementissimi, nec non pro so-
 latio, & adjuvamine potentissimo primi sui
 fidelis Status Prælatorum, sequentes dispo-
 sitio-

sitiones observandas infallibiliter jubet:
Ne (uti factum est) opus tam sanctum,
& utile remoram patiatur, & ut clemen-
tissimæ suæ Majestatis Cæsareo - Regiæ men-
ti satis fiat.

Proinde ut in hac parte medium
quoque quodpiam feratur, & ne passim
quosvis Libros acatholicos, cum maximo
dominantis Religionis Romano - Catholicæ
damno, pro arbitrio ipsorum in Regnum
inferre liceat, sed neque a talibus, qui sine
modestia, & sine ullis in magnam DEI Ma-
trem, & Sanctos, ac Ecclesiam Romano-
Catholicam, Ejusdemque Pontificem & Clerum
Principesque Catholicos injuriis scommati-
bus referti conscribuntur; nec non fidelem Po-
pulum, impropriis, & calumniis ad tuendas
solum confessiones ipsorum, afficere effronter
audent cum novarum etiam hæresum per-
mixtione; In Revisione talium operum se-
quentia observanda habebunt Puncta.

Primo: Immediate dum destinati
Regii Revisores Libros a Celsissimo Archi-
Epi-

Episcopo Strigoniensi, vel eo absente ab Episcopo Consiliario Excelſi Regii istius Locumtlis Consilii, qua Commissionis, in materia Religionis ordinatæ, Præsides deputato, Libros irrevisos obtinuerint, Diem perceptionis Librorum, Titulumque eorundem diligenter adnotabunt. cum nomine Personæ, ad quam pertinerent: et Reversales eidem consignabunt, ut dum revisi fuerint, ex Relatione exhibenda Librorum continentia, & subscriptione Revisoris Librorum, cui committeretur, appareat magis diligentia Revidentis.

Secundo : Accuratè attendent, ut in connotationem assumant nomen Authoris, Libri Titulum, locum, in quo impressus extitit, & Impressoris nomen.

Tertio : Revisiones incipient secundum ordinem sibi à Directore Revisionis præscribendum, cui absque hoc incumbit, si mandati Cæsareo-Regii assumere, Nor-

nam sibi clementer præscriptam, incipiendo ab iis, qui longius jam detinentur.

Quarto: Si quid contra Statum Publicum, bonos mores, aut alias scandalosum, Religioni Catholicæ, Principibus item Romano-Catholicis, aut Clero injuriosum repperint, hinc punctatim, cum annotatione Libri, Capituli, & numeri marginalis per extensum excerpent, & scriptotenus exponant, ac dein Celsissimo Archi-Episcopo Strigoniensi, vel eo absente, Episcopo in Materia Religionis Commissionis Præsidi, de tempore in tempus, consignabunt, diemque consignationis ad calcem relationis ponent, quam Archi-Episcopus, vel Episcopus, isti Excelso Locumtli Regio Consilio repræsentaturus est.

Quinto: Cum porro experientia compertum habeatur, Libros licet Politicos, & in aliis materiis indifferentibus, ab Acatolicis conscriptos, magnum sæpenumero

virus continere, falsa dogmata, imo ipsum quoque Atheismum sub specie indifferenti instillare, quod Publico longe perniciosissimum, & ipsi universali Christianitati damnosissimum est; e contra vero Magistratus Civici, quibus Politicorum Librorum Censura haecenus concredita fuerat, subdolas hujusmodi scriptorum imposturas, quas etiam non nisi bene oculatus discernit, detegere haud didicissent; imo in ipsis etiam magistratibus ad revisionem Acatolica nonnunquam subjecta destinari contingeret; hinc politicorum, & indifferentium Librorum Revisionem pari cum industria, & methodo facere tenebuntur. Quapropter

Sexto : Impressoribus Librorum diligenter attendent, ne sub specie etiam cationum nuptialium, vel quoquo alio mendicato, vel tecto titulo quid imprimant, vel tacito Authoris nomine, sine pravia accurata Revisione.

Septimo.

Septimo. Nee intermittent in executionem pientissimæ Intentionis, & clementissimi mandati supra citati 1745. Annicum specifica expressione errorum, si qui in Revisione Librorum reperti fuerint, notificare Diœcesanis, quibus competit, ut hi suo Jure uti valeant.

Octavo: Quod si autem nihil prædictorum in dictis acatholicorum Libris contra statum (uti præmissum est) Publicum, bonos mœurs, aut aliud quid scandalosam repertum fuerit, id ipsum quoque cum Librorum, & Nominum, ad quos pertinent, modalitatē præscripta accurata connotatione Eisdem Celssimo Archi-Episcopo vel Episcopo significare obligentur, eorumque manibus Libros revisos restituent.

His dum me Gratiis, & Benignitati Excelsi Consilii Regii Locumtenentialis demisse recomendo, in præstolatione gra-

tiosæ Resolutionis debita cum veneratione
persevero.

Excelsi Consilii Locumtulis

Humillimus Servus

BMCalthan Archi-Ep. Vâciensis.

Materia
Censuræ
Posonien-
sis

§. XII. Hactenus Instructio Regia.

Exqua rursus liquet: nihil omnino deside-
rari eorum, in Censura Posoniensi, quæ
Benedictus XIV. fieri voluit in Romana:
quantum videlicet ad modum ac formam.
Sed nec quoad subjectam Censuræ mate-
riam prodit se ullum discrimen, si nimi-
rum sola Instructionis verba attendantur.
Res tamen ipsa ac usus, magnum inter hæc
duo Tribunalia pandunt intervallum. Ro-
mæ siquidem Lutheri Calvinique errores
cum primis configuntur: at Posoniensis Cen-
sura non perinde notat hos omnes, verum
eos duntaxat, quos Primigeniis hæresiar-
charum illorum articulis, Posteriores Sectarii:
malorum Corvorum mali pulli pessime ag-
grega-

gregarunt, parcit vero iis, qui in Augu-
stana (ut dicitur) Confessione expressi habent-
tur. Quod eapropter fit unice: quia de-
ploranda illa ætate, qua Bocskaius Ducem
se præbuit seditionis, eo demum decor
Religionis Orthodoxæ defluxit in Ungaria,
ut primum quidem Rudolpho in Pacifi-
catione Viennensi Anno 1606. habita, tum
vero Mathia secundo Ungariæ Regibus ex-
tortus denique fuerit Articulus, quo illi
Augustanæ, & Helveticæ Confessioni, quan-
tum in se situm esset, liberum Exercitium
permitterent. Quia vero, quemadmodum
finis sine mediis; ita Confessiones hæc
absque Libris novis, in attritorum locum
substituendis, consistere posse non viden-
tur; ideo, horum quoque in Regnum
invectionem Articulus idem permisisse puta-
tur. Sed tamen (quod moneo) non ultra
quam necesse sit: neque enim amplius
quid cedere solent, quicumque quidpiam
inviti agunt, qualiter Rudolphum, Ma-
thiamque egisse, satis per se se ostendunt.

& temporum illorum ratio, & tenor Indulti eorundem. Quare vi hujus Articuli Libri haud alii possunt permitti a Regia hac Revisione, nisi qui necessarii sunt predictis Confessionibus; hique etiam tunc solummodo, cum Possessores ipsorum fuerint Protestantes. Avertant enim superi: ut malum hoc tolerantiae in Orthodoxos quoque propagetur, quæ pro solis Heterodoxis est Regi ingratis erepta. Catechismos itaque, Postillas, Cantionalia, item Polemicos, Theologicos, ceterosque Scholasticos libros Lutheri Calvinique Affeclis Censura Posoniensis non subtrahit, quoniam sine his vix staret permissio Regia. At vero curiositatem, aut eruditionem supererogatoriam continentia: uti sunt Acta, & Lexica Eruditorum, Politica item, ac Juris naturæ & Civilis, aliaque hujusmodi opera, iis permittenda esse, nunquam quidem evincunt Heterodoxi, cum absque his elucubrationibus, quemadmodum infelicitè nata est, ita jam nimium diu durat
utra-

utraq;ue Confessio eorum! & re ipsa libri hi Protestantibus apud nos superflui sunt, tum spectata eorum tolerantia, tum etiam inde, quod ad manum esse, cuivis volent; possint. Auctores Orthodoxi, ex quibus omnigena eruditio uberius, ac securius hauriri, ac locupletari queat, quam ex lulentis his scaturiginibus.

Illi tamen etiam Libri, quos eis dissimulandos esse dicimus, ejusmodi existant oportet, qui novis erroribus non sint respersi, atque ultra limites Augustanæ Confessionis ne latum quidem unguem prorepant. Quamvis enim Rudolphus, & Mathias Reges Augustanam juxta, ac Helveticam Confessionem tolerandam esse edixerint; istud tamen non aliter est accipiendum, quam commensurate ad ipsam Lutheranorum & Calvinistarum id temporis postulationem, ut enim duæ hæ sectæ in unam tunc coiverant ligam, & sub uno Protestantium Nomine veniebant, sic unam

eamque communem suæ Religionis formam esse volebant; Augustanam Confessionem: Hanc solam Carolo V. olim in Imperio, hanc deinde Rudolpho Primo, atque iterum Mathiæ secundo Ungariæ Regibus, illi quidem Viennæ, huic vero Posonii obtruserunt, ac veniam demum, hanc unam profitendi ab utroque violentiis suis expresserunt; ut proinde & Regum indulgentia, & ipsa eorum opera, sola Confessio Augustana evaserit, unica tolerantia harum per Ungariam sectarum Norma, cujus proinde notitiam familiarum sibi reddere debent Revisores Regii, ut in promptu habeant cynosuram, qua in censurandis acatholicorum Libris regulentur.

Quænam censurandi ratio ab Episcopis Ungariæ adhibenda?

§. XIII. Quod si quærat: Quænam forma servanda sit ab Episcopis eorumque Revisoribus in modo memoratis Operibus ad trutinam revocandis? Romana ne, an Posoniensis? ego quidem Romanam sine dubio illis sequendam esse censeo.

Neque

Neque enim Regii sunt Censores, verum Papales, qui videlicet omnem examinandi judicandique librorum potestatem non aliunde acceperunt, quam a Christi Vicario. (quod Dissertatione 2. §. 7. & disertius Dissert. 5. §. 3. 4. a nobis est expositum) Quæ sane potestas non eo est ipsis collata, ut in propria Lutheri Calvinive dogmata indulgentiores se exhibeant; verum potius, ut locis ab Urbe remotioribus vices gererent summi Pontificis, ejusque vigilantiam Pastoralem, ac Zelum Apostolicum ex suo etiam augerent.

Accedit propriumque est Episcoporum Hungariæ momentum: quod illi cum primis: tum Articulo imo Pacificationis Viennensis, ut primum in Posoniensibus Comitibus Anno 1608 celebratis productus est, tum subinde Articulo § 1647. quo nempe Pacificatio Lincensis continetur, ex forma legum patriarum, & Nomine universi Cleri Hungarici intercesserint, suaque inter-

cessione effecerint denique : Ne Articulus ille, vim Legis in Hungaria unquam obtineat; sed pro mera tolerantia Regia habeatur, cui nimirum Status Ecclesiasticus, quem pro primo omnium habet Regnum nostrum, legaliter contradixerit.

Nec juvat Acatholicos inserta Articulo Lineensi clausula illa: *Contradictionibus Dominorum Cleri, & aliorum, quorumvis Sæcularium Catholicorum non obstantibus imo iisdem in perpetuum nullum vigorem habentibus.* In omnibus siquidem hujusmodi clausulis, esto non exprimantur, semper tamen intelliguntur hæc aut similia verba: *Salvis Legibus Regni fundamentalibus.* Jam vero spectata nostræ Reip. forma, unam e numero earum esse etiam illam, qua sancitum habetur: statutum nullum apud nos vim legis obtinere posse, cui ex quatuor Regni Statibus, vel unicus integer contradixisset, prout reipsa, Articulis præmemoratis, quatenus illi Religioni Orthodoxæ præjudicarent;

con-

contradictum fuisse, vel ipsa Clausula allata in propatulo ponit. Ut proinde ipsa eadem, pro non adjecta, utpote Legi fundamentali contraria, imo, & pro secum ipsa pugnante sit habenda. Reipsa enim non aliud significat; quam si brevibus sic fuisset proposita: *Contradictionibus iisdem valentibus, & simul non valentibus; Valentibus: Vi legis; non valentibus vi verborum;* utrum autem horum praevaleat alteri? putem: quod illud huic: veluti universe volitum; particulari, multorum ingratius inserto.

Sed etsi eadem secum ipsa haud pugnarent, attamen ipsi Ordinarii Locorum, si Auctores Protestantium, qui ad suum deferuntur tribunal, liberos abire sinerent, jam Apostolicam illam Majorum suorum contradictionem retractare viderentur; quam tamen suam esse hodieque profitentur!

At inquires: tota hæc differendi ratio futilis est, & ludicra, quæ id conficiat:

ficiat: ut Mathiæ, cæterorumque post ipsum Hungariæ Regum permissio; omni careat effectu. Si enim libros illos, qui ad conservandam Augustanam, Helveticamque Confessionem necessarii sunt, Antistites in suis Diæcesibus suppresserint, nulli omnino venient unquam, nisi fors furtive in manus Protestantium. Cum nullum illi per Hungariam locum incolant; qui non sit intra Jurisdictionem alicujus Episcopi? Utinam vero fieret quantocyus: ut unum Pastorem, unum Ovile, eademque pascua haberemus!

Sed tamen Luthero, Calvinove ad dicti sat patentem adhuc habent canalem, quo comeatum (dixero potius) venena animorum corriventur. Libros siquidem, pro quibus veniam a Censura sive Posoniensi, sive Viennensi nominatim obtentam scripto exhibent, Ordinarii locorum intactos relinquunt in eosque solummodo juxta animadvertunt Censura, qui defraudatis Vectigalibus publicis,

aut

aut præteritis Revisoribus Regiis, nulla denique Regia authoritate muniti, provinciis im portantur. Fitque ita: ut Episcopi & Regium revereantur nomen, cum illud producitur, & cum per Regem licet, suæ etiam satisfaciant obligationi. Id quod illi adhuc exactius præstare valerent, si quod in laudata nuper §. XI. Instructione Regia, Nro. 7. præscribitur, executioni daretur.

§. XIV. Atque hanc Episcoporum censurandi methodum sequendam esse iudico etiam Magistratibus Comitatum, & Urbium Catholicarum, Universitatumque: quando Libri, limites ac Tribunalia eorum subeunt; nam cum hi vel maxime statum Ungariæ Orthodoxum consent, cumque lidem perinde atque Episcopi, Articulo illi Posoniensi reclamaverint, ipsos quoque addecet in re præstantissima Imemores esse Instituti Majorum, summopereque invigilare ne qua prætergrediantur terminos, quos Patres eorum Religiosissimo posuerunt. Et
quam-

Quæ a
Magistra-
tibus?

quamvis Revisores, quibus illi, ac quatenus utuntur, Regii Nominis aut Auctoritatis sint, iidem tamen non sunt a Rege peculiariter ad tolerantiam deputati, quemadmodum Posonienſes, verum ad ordinarium Revisorum munus, quod Rex ipse generatim, in omnibusque casibus vult ab iis promovere in Ecclesia recepto exerceri, nisi quem jure tolerantiae speciatim exceperit. Ita ipse ego arduo huic officio pluribus annis locisque operam navavi, ita ab aliis navatam fuisse ex ipsa eorundem praxi ac usu observavi.

An Typographi Catholici sub tolerantiae praesidio, possint tuta Conscientia imprimere Libros haereticos.

§. XV. Unus adhuc * imo haeret aculeus, quem ad extremum operis hujus mihi & Lectori evulsum volo, conabor certe. Quæronimirum: Num Typographus Orthodoxus possit tuta Conscientia imprimere libros, hæresim continentes, qui a Regia Revisione Viennensi, aut Posonienſi per explicatam hætenus Regum conniventiam non supprimuntur? Ita quidem videbitur aliquibus, qui istud ad bonum (ut ajunt)

ajunt) publicum pertinere existimant, ne videlicet pecunia pro libris his aliunde petendis, e Regno constanter efferatur, sicque pauperie domesticorum ditentur exteri, cum primis vero heterodoxi artifices. Sed mihi, bona cum venia virorum me sapientiorum, res longe alia effigiatur forma, ut censeam omnino, Typóthetam Catholicum, gravi se obstricturum crimine; si librum hæreticum imprimat, etiamsi is ejusmodi sit, qui Judicio Excelsi Consilii Locumtliis esset Possessori Acatholico restituendus, neque ab impressione prohibendus. Atque imprimis Lectorem oro, ne in animo suo residere sinat præjudicium illud, quo quidam Politicorum laborant: dum videlicet ex tolerantia ipsa Augustanæ, Helveticæque apud nos Confessionis inferre nituntur: licitam esse in conscientia, Typographo etiam Catholico, Librorum impressionem, in usum earundem Confessionum, ne, (ut illi ajunt) finis, mediis destituatur. Si enim sic arguete liceret, jam ipsa
etiam

etiam Sectarum harum professio coram Deo licita esse probaretur: quoniam illæ sunt præcipuum tolerantiaæ objectum. Ex tolerantia certe finis, sana Philosophia non nisi tolerantiam mediorum concludere novit; Sed propter tolerantiam præcise, neque finem neque media a culpa immunia esse pronunciavit unquam. Imo si recte ratiocinari velimus: ex Titulo merae tolerantiaæ res potius illicita, quam licita esse probatur. Ex ipsa enim nominis notione, quid aliud est Tolerantia, nisi minoris permisso mali? non ergo approbatio aut prosecutio ejusdem. Ut proinde ex Tolerantiaæ Disciplina sequatur quidem impunitas publica facti, non verbò etiam immunitas a culpa: cum id agitur, quod unico toleratur. Quare non video; qui se tandem coram Deo tueri possit Tolerantiaæ hujus, qua de agimus præsidio, Typographus Catholicus, Acahtolicos imprimens Libros? nisi pene dicamus: Elucubratores quoque eorundem futuros absque reatu.

Ratio

Ratio mihi sic sentiendi est Bullæ Coenæ Articulus ille, quo anethemate Papæ reservato excommunicantur omnes scienter legentes, retinentes, imprimentes. -- quovis libros hæresim continentes, aut de Religione tractantes sine autoritate Papæ, aut Sedis Apostolicæ. Et quamvis demus Bullam hanc transmon-tes non obligare, cum eo omni, quem verbis exprimunt, rigore propterea. ipse ego superius Dissert. 6. §. 8. eandem quoad Excommunicationem, apud nos non vigere aperte pronun- ciaverim; neminem tamen adhuc legi Au-ctorem sat idoneum, qui huic, Bullæ isti- us de Libris Articulo, omnem omnino ob- ligandi vim, nominatim ac particulariter ad- emisset. Legi, contra, atque etiam loco citato laudavi isthæc Carboneani, & Lucij Ferraris verba: *Si alicubi ex Sedis Apostolicæ Indulgentia, vel tolerantia usu receptæ non sint Regulæ Indicis, ac Bullæ Cœnæ; id unice infer-ri poterit: legentes scienter Libros prohibitos non incurrere in censuras, in illis expressas. At cer- tum est graviter peccare, contra Præceptum Ec- clasiæ, quæ semper vetuit, horum librorum lectio-*

nem, quæque præceptum hoc per Romanum Pontificem renovat, & inculcat, Quæ quidem licet ad directionem conscientiae summi sint momenti, ac rem omnem absolvant, in iis tamen ego nondum consisto, qui esto transmitterem: Bullam Coenæ nulla, sui patre ac nullatenus obligare in Germania, neque tamen adhuc admittere possem; Typographis Catholicis licitam esse Librorum prædictorum impressionem, ipso nimirum naturæ jure id prohibente, eo quod sic positive omnino cooperarentur ad rei pessimæ, qualis est hæresis conservationem, & propagationem, perinde ac sculptor, qui sculpsit faceret, cum illud ad adorandum ab eo confieri peteretur per Idololatras. Unde factum: ut pictores sculptoresque ejusmodi, qui ab Ethnicis, eacausa: quod noluerint idola efformare, occisi sunt; inter sanctos Martyres, hodieque recolat Ecclesia, Indubium autem est, neque Protestantes alia de causa impressionem Librorum suorum curaturos, quam ad suos errores tuen-

tuendos, atque conservandos. Imo Typographum hunc Catholicum, ipso sculptore tali deterius acturum ajo. Idola enim & Imagines Deorum, Hominum, atque animalium, secundum se mala non sunt, sed indifferentia, possuntque servire ad ornamenta domus, atque ad memoriam veterum Historiarum, & Fabularum conservandam, ad cultum denique civilem majoribus exhibendum, ut non nisi ex sola hominum malitia ad superstitionem Idolatriamque determinantur. At vero libri hæresim continentes ex natura sua provocant ad malum: dum proponunt, docent, probant, suadent dogmata erronea. Quare si comparatione semel assumpta, uti ulterius placet: Typographi, Librorum hujusmodi impressores, perquam simillimi sunt Sculptoribus, atque Pictoribus, obscenas & ad libidinem, aliaque scelera provocantes formas, palam venales proponentibus, qui certe rei sunt violati Juris naturæ.

Ut quid ergo (quæret aliquis) redduntur quandoque Typographo, jussu etiam Excelsi Consilii Locumtenentialis Protestantium Libri, quos ille Revisoribus Regiis Posonii pro approbatione obtulerat? Anne & hi cooperatores, fautoresque hæreticorum dicentur? nihil equidem minus: horum enim omne judicium, mera permissio est, qui nempe ex Officio præfident rei librariæ, non ut probent errores heterodoxorum, sed ut invigilent illis, ne qua Limites tolerantiae Regiæ prætergre-
diantur, ut adeo prædicta restitutio libri, ejusque approbatio, aut factum quodvis aliud, quocunque illud compelleretur nomine, ex Reipublicæ nostræ circumstantiis, atque conniventia Regia, non alium quam hunc faciat, & habeat sensum: *Liber hic non excedit limites Tolerantiæ.* Majora itaque illi mala, quæ possunt, impediunt, minora vero, quæ impedire non possunt, permittunt, haud secus, ac quivis alius, qui finit mala patrari, quæ nequit avertere.

At

At Typographus Catholicus, quo munere, quo imperio, qua necessitate adigitur, ut prælo suo subjiciat scripta hæretica? Quid si non aliud est, quod eum huc adducit, quam Auri Sacra Fames? sed videat, ne experiri aliquando cogatur fulmineam illam Divi Petri Sententiam: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Act. 8. 20.

Atqui (pergit is etiam) Veterum Autorum opera non pauca amores docent impuros, quæ nihilominus e Typographiis Catholicorum hodieque prodeunt, quin inde Editores eorum positive cooperari censeantur ad illorum libidinem, qui libris his abutuntur? sit ita, ut dicitur: Sed nunquid res ista finem una habet honestissimum, à privato utique Typothetarum commodi studio (quod vulgo proprium interesse dicitur) longe diversum, quem illi per se intendere possunt, ac debent, & cum intendunt, non nisi per accidens (ut dici amat) se habent ad eorum mali-

tiam, qui in classicis Auctoribus, Scarabæorum instar, finum quærunt, atque lacunas, nam hi re ipsa eduntur ob puritatem nitoremque linguæ latinæ, & copiam ejusdem, ex his quoque fontibus locupletandam. Atque hic ille finis est adeo decorus, quo Concilium quoque Tridentinum permotum fuerit, ut Regula Indicis VII. sic constitueret: *Antiqui vero ab Ethnicis conscripti Libri, propter sermonis elegantiam & proprietatem permittuntur, nulla tamen ratione pueris prælegendi erunt.* Edat nunc nobis Typographus orthodoxus finem, si quem habere se putat, honestum in editione librorum erroneorum ad usum hæreticorum? mihi enim res hæc ne per mentem quidem abstrahi posse videtur a favore hæreseos. Non ita est, inquires: nam optime dirigitur istud in Reipublicæ felicitatem: ne videlicet (ut jam supra dictum est) grandis æris publici vis per canalem librorum venalium ab exteris Provinciis perpetuo

petuo accersendorum, ex Regno sine fine,
& fundo effluere sinatur.

Itane vero? sed quid si canalis hic
obturari queat per Typographias, quas
Protestantes per Ungariam, Transylvaniam-
que erectas habent? quæ profecto tot jam
illis tolerantur, quibus utrique suæ Con-
fessionis de libris affatim providere vale-
rent, si modo solis necessariis contenti
esse vellent, nec prurirent in superflu-
os, curiosos, otiosos. Anne etiam sic
Catholicorum Typographorum opera ad-
huc necessaria esse judicabitur, ut bonum
hoc Reipublicæ absque illis procurari
non posse statuatur? haud equidem puto.
Cur itaque sponte se ingerunt rei periculo-
sissimæ, a qua tamen abstinere deberent,
esto nullum aliud prætextu huic penuriæ
levandæ suppeteret Regno toto Remedium.
Scitum quippe est: Rem natura sua, &
intrinsicè malam, ne boni quidem publi-
ci causa patrândam esse, secus frustranea

erit illa naturæ Lex: non est faciendum malum, ut eveniat bonum. Frustranea ea Christi Domini vox: Quid prodest homini si mundum universum lucretur animo vero suæ detrimentum patiatur. Math. 16. 26. Theologi certe omnes Christiani, uno ore, una docent sententia: nullam actionem per se se malam directe ac immediate posse poni, quavis de causa: eo quod nihil sit in rebus, quo illa honestari queat. Qualem actionem esse cum editionem librorum hæreticorum pro hæreticis adornatam persuasissimum habeam; tum eandem a Catholico Typographo non nisi contra voluntatem suæ Majestatis adornari posse, etiam atque etiam affirmo.

Augustissima siquidem nostra dum librorum quorundam veniam indulget, in suis benignissimis Resolutionibus addere consuevit Mandatum, quo cavet: ne libri illi reddantur possessoribus si hic sint Catholici, secus si Acatholici. Atqui ipse Typographus, de quo nobis sermo, Catholicus

tholicus est, & quidem ejusmodi, cui minime omnium tradendus sit liber hæterodoxus, quem videlicet is, postquam imprefferit, promiscue & sine discrimine vendat; quin vel interroget: orthodoxusne sit an heterodoxus emptor. Ut adeo quod sua Sacratissima Majestas vel Excelso Locumtli Consilio vetitum esse vult, ne nimirum: Libros hæresim continentes Catholico Possessori restituat, contra id Typographus, sine cura ac timore agat, Regiumque Decretum hac parte frustretur.

Quæ tamen num ita se habeant, quemadmodum mihi videbantur, uti & omnia in decem his Dissertationibus ex meo sensu prolata, altissimo Excelsi Consilii Locumtenentialis, cum primis vero Sacrae Sedis Apostolicæ judicio humillime substerno & finio.

Hæc erat clausula opusculi hujus
Anno 1767 scripto comprehensi, quam ta-

men intactam (ne quid immutem) reliqui,
nisi quod eandem Anno currente, nimi-
num: 1791. etiam ad Inclytam Deputatio-
nem Librorum Censoriam: Dominos Domi-
nos gratiosissimos, & Colendissimos pari-
cum Veneratione velim esse directam.

O. A. M. D. G.

DISSERTATIO

DE

CENSURA LIBRORUM PERNICI-

OSORUM, ac SPECIALITER LIBERTI-

NISMO INFECTORUM,

ANNO 1767.

CONSCRIPTA NUNC VE-

RO SINE OMNI MUTATIONE EDITA:

AB EMERICO VAJKOVICS.

ELECTO

EPISCOPO ALMISIENSI, ET PRAEPOSITO

MAJORE, ac CANONICO M. E. COLO-

CENSIS, NEC NON

REGIO LIBRORUM CENSORE

EMERITO.

COLOCÆ, Impressit Fr. Fried. Neuger e S. P. 1791.

